

Sekty jako zagrożenie dla człowieka

Anna Wawrzonkiewicz-Słomska, Paulina Cabak

Wydział Nauk Społecznych, Małopolska Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Tarnowie

A b s t r a k t: Celem artykułu jest zbadanie, czy sekty są obecnie jednym z największych zagrożeń dla współczesnego człowieka, a przy tym dostarczenie informacji niezbędnych w rozpoznawaniu pojawiających się zagrożeń oraz projektowaniu i realizowaniu działań zapobiegawczych. Artykuł zawiera również dane na temat powstawania i funkcjonowania sekt jako zbiorowości wywierających wpływ na osoby podatne na sugestie. Ma on zwrócić uwagę na fakt, że styl życia proponowany człowiekowi przez sekty często jest odpowiedzią na jego niezaspokojone indywidualne potrzeby i oczekiwania, zazwyczaj niedostrzegane przez najbliższe otoczenie. Artykuł ma charakter informacyjno-profilaktyczno-pomocniczy.

S ł o w a k l u c z o w e: sekty, werbunek, przynależność do sekt, zagrożenia, profilaktyka

1. Wprowadzenie

W dzisiejszych czasach człowiek musi żyć w bardzo szybkim tempie. Wszechobecna presja – ekonomiczna, zawodowa czy rodzinna – powoduje, że niemal każda godzina naszego dnia jest zaplanowana, a niepowodzenie na jakimkolwiek polu wiąże się bardzo często z dużym stresem. Taka sytuacja powoduje, że ludzie coraz częściej popadają w depresję, nałogi lub wnikają się w kontakty ze wspólnotami, które tylko czekają na to, by wykorzystać ich słabość psychiczną. Jednym z rodzajów takich wspólnot są sekty, które stanowią dziś bardzo poważne zagrożenie dla człowieka, wbrew obiegowej opinii nie tylko tego młodego.

Sekty są dosłownie wszędzie, otaczają nas z każdej strony, a najgorsze jest w tym wszystkim to, że rozwijają się w zastraszająco szybkim tempie i systematycznie przybywa ich coraz więcej. Zagrażają każdemu człowiekowi, niezależnie od wieku, płci, statusu społecznego, miejsca zamieszkania czy też pozycji duchowej. Wkraczają w każdą dziedzinę życia człowieka, często robiąc to subtelnie, w sposób trudny do wykrycia. Dopiero z perspektywy osób trzecich, stojących z boku człowieka uwikłanego w sektę, można zauważyć, jakie konsekwencje niesie za sobą przynależność do niej. Nierzadko zdarza się,

Korespondencja w sprawie artykułu: prof. MWSE, dr hab. Anna Wawrzonkiewicz-Słomska, Małopolska Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Wydział Nauk Społecznych, Katedra Nauk o Wychowaniu, ul. Waryńskiego 14, 33-100 Tarnów, Poland, tel. +48 14 65 65 524, e-mail: a.wawrzonkiewicz@op.pl.

że konsekwencje te odbijają się na zmianie całego życia adepta. Na szczęście takim ludziom da się jeszcze pomóc. Kluczem do tego jest zrozumienie, w jaki sposób sekty powstają, funkcjonują, jak werbują nowych członków i jaki wpływ mają na osoby, które znajdują się w ich kręgu.

Poniższy artykuł stara się odpowiedzieć na pytanie, czy sekty są obecnie jednym z największych zagrożeń dla człowieka podatnego (z różnych powodów) na wpływy osób trzecich i zbiorowości. Odpowiedzi autorki starały się uzyskać poprzez analizę powstawania i funkcjonowania sekt oraz werbowania przez nie nowych członków, a także poprzez zbadanie ich wpływu na osoby werbowane oraz trudności w udzieleniu pomocy tego typu jednostkom.

W tekście wykorzystano metodę analityczno-porównawczą, a czasami także historyczną.

2. Jak rozpoznać, czy mamy do czynienia z sektą?

Przemiany gospodarczo-ekonomiczne i społeczno-ustrojowe, jakie dokonały się w ostatnich latach w naszym kraju, przyniosły wiele nowych możliwości dla rozwinięcia się rozmaitych ruchów religijnych, jak i sekt. Nietrudno się domyślić, że wykorzystują one maksymalnie swoje możliwości i prężnie się rozwijają, zaskakując swoją pomysłowością na to, jak pozyskiwać wciąż nowych członków. Są one zjawiskiem bardzo zróżnicowanym, dlatego ludzie, którzy z różnych przyczyn podatni są na manipulację, często nawet nie wiedzą, że właśnie zostali zwerbowani w ich struktury (Nowakowski, 1999, s. 3–4). Dlatego tak ważne jest, żeby zarówno osoby będące w grupie ryzyka, jak i ich najbliżsi mieli świadomość, jakie są najważniejsze cechy sekt, poprzez które najłatwiej je zidentyfikować:

- odizolowanie od Kościołów panujących w danym społeczeństwie – zwykle sekty zaciekle krytykują religijne normy obowiązujące na danym obszarze i stoją do nich w opozycji. To dlatego cieszą się one taką uwagą między innymi osób zawiedzionych działaniami Kościoła;
- koncentracja na wybranych prawdach cząstkowych – osoby zwerbowane do sekty często nie dostrzegają braku spójności w poglądach głoszonych przez sektę oraz tego, że hołdują one wybranym prawdom. Początkowo wydaje się to wielką zaletą, ponieważ teoretycznie sekty mają bardzo proste i uniwersalne odpowiedzi nawet na najtrudniejsze pytania, co pomaga im w pozyskiwaniu nowych członków (Pietrzyk, 1991, s. 6);
- członkowie są przekonani o słuszności swojego oddzielenia się od innych – ich wyobcowanie ze struktur społecznych poparte jest bardzo mocnym przekonaniem o słuszności podjęcia takiego kroku – i zachęcają do tego inne osoby;
- ekskluzywizm – nie każdy może należeć do sekty – najczęściej zapraszane są do niej osoby podatne na manipulację lub zbliżone światopoglądowo do poglądów członków sekty. Bycie w ekskluzywnym gronie jest kuszące dla nowo werbowanych, którzy bardzo szybko zamiast „ja” zaczynają myśleć w kategoriach „my”;
- ścisła hierarchia z widoczną rolą przywódcy – najczęściej środowisko sekt jest mocno zhierarchizowane, a centralne miejsce zajmuje nieomylny, charyzmatyczny przywódca (guru), któremu pozostali członkowie winni są bezwzględne posłuszeństwo (zwykle czerpie on z tego tytułu jakieś korzyści). Nie jest mile widziane zadawanie pytań i podważanie decyzji lidera;

- sekta wykorzystuje ludzi, którzy poszukują swojej tożsamości, drogi życia, odpowiedzi na nurtujące ich pytania, zubożając ich dodatkowo psychicznie, materialnie i moralnie – sami zwerbowani nie potrafią jednak tego dostrzec;
- nikt nie ma kontroli nad finansami sekty, a wszyscy jej członkowie są niezdolni do wzniesienia buntu przeciw liderowi, są karani za nawet najmniejsze przewinienia, co wywołuje u nich permanentne poczucie winy (Kosińska, Gajewski, 2000, s. 23–25).

Powstawaniu i rozwojowi sekt sprzyja z pewnością zachwianie kondycji duchowej i emocjonalnej współczesnego człowieka, pragnienie wiedzy tajemnej i przekonanie o wypełnieniu się apokaliptycznych wizji ludzkości. W nowoczesnym społeczeństwie informacyjnym powoli rozmywa się więź rodzinna, która pełniła dotychczas najważniejsze egzystencjonalne funkcje wobec jej członków. Na pytania dotyczące sensu ludzkiego istnienia, dobra i zła, natury Boga i człowieka w dzisiejszych czasach usiłują odpowiedzieć właśnie sekty i nowe ruchy religijne, których różnorodność, a także wielość proponowanych przez nie – nierzadko oryginalnych i ciekawych – koncepcji, może zrodzić myśli o nieistnieniu prawdy ostatecznej, co w konsekwencji doprowadza do łatwiejszego otworzenia się człowieka na kontakty z liderami kontrowersyjnych organizacji (Kosińska, 2000, s. 9–10).

3. Rodzaje sekt

Kiedy myślimy o sektach, najczęściej mamy w wyobraźni obraz grup budowanych na tle religijnym. W rzeczywistości jednak tego typu organizacje powstają z bardzo różnych powodów – często dla zmylenia osób bardziej uważnych. Jakie więc wyróżniamy rodzaje sekt?

- Religijne – tutaj liderzy twierdzą, że potrafią nieomylnie, w sposób lepszy niż ktokolwiek dotychczas, odczytywać święte księgi (Biblia, Koran, Tora), poznali drogę oświecenia (religie dalekowschodnie) lub posiadli tajemną wiedzę okultyzmu (inspiracje pogańskie) albo istot egzystujących w wyższych sferach. Mamy zatem do czynienia z kultem lidera, czczonego niczym wysłannik Boga, działającego pozornie wyłącznie w wymiarze duchowym (w rzeczywistości zwykle wiąże się to z wielkimi benefitami materialnymi guru, który dba o ich pomnożenie).
- Polityczne – podstawą ich działania jest doktryna polityczna. Oznaczają się samowładztwem, gdzie krytyków i przeciwników likwiduje się bądź zamyka w więzieniach. Charakteryzuje je brak mechanizmu kontrolującego, który jest niezbędny, by przeciwdziałać nadużyciom władzy. Zaniechana jest wolność prasy czy też prawo do swobodnego zrzeszania się lub wolnych wyborów. To na przykład grupy terrorystyczne, z których wywodzą się zamachowcy samobójcy przekonani o tym, że giną w imię wyższych idei.
- Terapeutyczne – ten rodzaj sekt prowadzi różnego rodzaju warsztaty, gdzie niestosownie postępujący terapeuta, przekraczający granice etyki zawodowej, może zostać przywódcą sekty. Następuje to wskutek uzależnienia od siebie pacjentów, zamiast pomocy im w prowadzeniu normalnego trybu życia i osiągnięciu niezależności. Dochodzi do wykorzystywania pacjentów poprzez ich izolację od rodziny i przyjaciół, zdarzają się też przypadki seksualnych nadużyć.
- Prowadzące działalność handlową – ten rodzaj sekt wykorzystuje wiedzę na temat ludzkich marzeń o bogactwach i władzy tylko po to, by schwytać człowieka w pułapkę jego własnych pragnień. Sekty podstępnie zmuszają w ten sposób swoich członków do niemal niewolniczej pracy, która i tak nie przynosi żadnych zysków lub tylko niewielkie korzyści finansowe, rozbudzając jednocześnie nadzieje na po-

tencjalne zyski. Niektóre z nich mogą posiadać charakter piramidalny o strukturze wielopoziomowej, gdzie członkowie podchwyliwie werbują nowych ludzi, a ci z kolei werbują następnych. W rzeczywistości w luksusy opływają tylko ci, którzy są na samej górze piramidy (Hassan, 2001, s. 30–33).

Każda sekta składa się zatem z pewnych elementów, do których możemy zaliczyć: strukturę grupową, doktrynę, jaką się kieruje, oraz to, co najważniejsze i bez czego nie mogłaby w ogóle istnieć, czyli określoną grupę ludzi, zajmującą zróżnicowane pozycje. Sekta to grupa ludzi powiązana ze sobą różnymi zależnościami. Składają się na nią dwie żyjące ze sobą w symbiozie grupy: z jednej strony przywódca – często nazywany guru, nauczyciel, mędrzec, lider, a z drugiej strony adepci – osoby będące członkami sekty, poddane przez niego dyscyplinie i kontroli znacznie surowszej od tej, jakiej podlegają wyznawcy jakiegokolwiek innej religii czy ideologii (*Raport...*, 2000).

4. Przyczyny powstawania sekt

Do zrozumienia zasad funkcjonowania sekt, a co za tym idzie – uświadomienia sobie zagrożeń, jakie ze sobą niosą – konieczne jest poznanie mechanizmów ich powstawania. Warto szczególnie prześledzić przyczyny, będące bezpośrednimi pobudkami do ich zawiązywania się. Bardzo ciekawy podział tych przyczyn zaproponowali J. McDowell i D. Stewart (1994, s. 13–16), którzy wyróżnili:

- przyczyny ze sfery intelektualnej – wiele grup wykorzystuje niewiedzę ludzi i próbuje poprzez pozory naukowości wywrzeć wrażenie, zwłaszcza na tych mniej zorientowanych osobach. W świecie, w którym ludzie pozbawieni są pewności co do sensu egzystencji, w którym są ciągle zabiegani i zdezorientowani szybko biegnącym czasem, kultury zdają się im wychodzić naprzeciw, dysponując gotowymi rozwiązaniami i udzielając autorytatywnych, prostych odpowiedzi na postawione przez nich pytania. Odpowiedzi te są często uproszczonymi wersjami tradycyjnych prawd i wartości;
- przyczyny ze sfery emocjonalnej – sekty zazwyczaj skupiają swoją uwagę na osobach, które przeżywają jakiś smutek w swoim życiu, i czynią go ofiarą swojego werbowania, wykorzystując podstawową potrzebę emocjonalną każdego człowieka. Wydają się one mieć gotowe, niekończące się pokłady miłości i z przyjemnością nią nas bombardują. Oferują nowym członkom złudne ciepło, troskę, opiekę i poczucie bezpieczeństwa, przyjaźń i koleżeństwo, w zamian sugerując wyznaczony cel życiowy. W pierwszej kolejności przyciągnie to ludzi, którzy będą mieć problemy z samooceną i poczuciem własnej wartości, a następnie łatwiej będzie sektom skusić osoby z rodzin, które nie funkcjonują prawidłowo, gdyż grupa wydawać się będzie drugą, ale tą lepszą rodziną dla jednostki. Natomiast dla młodych ludzi bardziej pociągające i atrakcyjniejsze są czynniki estetyczne, czyli np. tajemnicze spotkania, muzyka, taniec, śpiew, dobra zabawa. Członkowie sekt wtedy sprawiają dla nich wrażenie bez troskich i szczęśliwych ludzi, do których warto się przyłączyć;
- przyczyny ze sfery społecznej – człowiek jest istotą społeczną i na dłuższą metę pragnie przynależać do jakiejś grupy. Kiedy jednak został wykluczony ze środowiska, w którym do tej pory funkcjonuje (związek wyznaniowy, praca, rodzina), jest bardzo podatny na wpływ osób trzecich i zachęty do przynależenia do grupy, która odznacza się bezwarunkowym przyjęciem nowej osoby do swojego grona. Właśnie ta potrzeba przynależności społecznej często stoi u podstaw powstawania sekt;

- przyczyny ze sfery duchowej – sekty dokładają wszelkich starań, by zaspokoić potrzeby duchowe człowieka. Są odpowiedzią na tkwiącą w człowieku wrodzoną potrzebę rozwoju i przemiany. Gdy osoba zacznie wychodzić poza to, co ziemskie, i kieruje się ku temu, co nadzwyczajne i duchowe, w pewnym momencie zaczyna zadawać pytania o sens i cel życia oraz zaczynają się pojawiać wątpliwości dotyczące śmierci. Wówczas naprzeciw tym wszystkim zagadnieniom wychodzi sekta, zapewniając intensywne i ciekawe przeżycia religijne, tym samym wprowadzając w świat pociągającej tajemnicy. Lider grupy bardzo często oferuje pomoc w postaci kierownictwa duchowego – wówczas staje się dla swoich wyznawców przewodnikiem, który pomaga im rozwiązywać problemy, podejmować trudne decyzje życiowe, no i oczywiście wybacza im popełniane błędy.

Powyższe zestawienie daje jasno do zrozumienia, że sekty dzięki swoim odpowiednim działaniom, będąc atrakcyjnymi tylko w swej zewnętrznej formie, dotyczą ludzi na poziomie którejś z tych czterech wymienionych płaszczyzn. Często słyszy się, jak ludzie twierdzą, że wcześniej nikt ich nie kochał, nie szanował, nie rozumiał, że ich życie było puste i pełne niepewności o jutro, a dopiero teraz poznali ludzi, którzy ich szanują, rozumieją, obdarzają ciepłem i miłością.

5. Przyczyny przynależności do sekt

Tak jak sekty powstają z różnych powodów, tak samo ludzie kierują się różnymi pobudkami, zwracając swoją uwagę w stronę tego typu organizacji. Niemal wszyscy znawcy problemu sekt już niejednokrotnie spierali się między sobą o to, jakie są główne czynniki decydujące o przynależności do grup sekciarskich. Owych przyczyn jest bardzo wiele, ale z czasem badaczom zjawiska udało się dojść do porozumienia i założyli oni współwystępowanie dwóch czynników: podatności osobistej jednostki oraz manipulacyjnego oddziaływania grupy (Królak, 2006, s. 17–18).

Podatność osobista to czynnik, który jest szczególnie podkreślany przez tych znawców tematu, którzy twierdzą, że predyspozycje jednostki mają największy wpływ na jej zwerbowanie do sekty. Próbując ocenić, na ile dana jednostka jest podatna na zwerbowanie, mimo iż nie istnieje konkretny, wzorcowy profil osobowości członka grupy, należy wziąć pod uwagę różne czynniki podatności. Związane są one z:

- etapem w psychofizycznym rozwoju;
- czynnikami sytuacyjnymi;
- komunikacją w rodzinie;
- predyspozycjami osobowościowymi.

Wpływ grupy jest tym czynnikiem, który jest najczęściej podnoszony przez zwolenników teorii, że na rozwój sekt największy wpływ ma ich strategia werbowania, utrzymywania wpływu i zniewalania kolejnych członków przez grupę. Aby członkowie sekty mogli efektywnie wpłynąć na podejmowanie osobistych decyzji przez potencjalnych adeptów, można wyróżnić dwie metody, jakie w tym celu stosują, które zostały umownie podzielone na (Kuncewicz, Opolska, Wasiak, 2000):

- 1) Metody rekrutacji – członkowie grupy zawsze zachowują się w taki sposób, żeby wywołać u jednostki potrzebę dalszych spotkań. W tym celu mogą posunąć się do różnych nieuczciwych zachowań, które stanowią:
 - dezinformacja,
 - schlebienie, ofiarowanie przyjaźni i miłości,

- perswazja,
 - presja grupy,
 - angażowanie autorytetów.
- 2) Metody podtrzymywania zaangażowania – mają na celu zadbać o to, żeby u zwerbowanej osoby ukształtowała się nowa tożsamość grupowa oraz tożsamość całkowitego posłuszeństwa i podporządkowania się wszystkim panującym normom. Adept, uważając, że pojawiła się dla niego szansa na nowe, lepsze życie, poniekąd na próbę zwiększa swój stopień zaangażowania. Jednak nowi członkowie nie wiedzą o tym, że grupa celowo zataiła wszelką prawdę o sobie, aby zwerbować do siebie tych, którzy być może nigdy by się na wstąpienie nie zdecydowali, gdyby znali jej prawdziwe cele i normy. Wówczas na tym etapie zaangażowania adepta w grupę nie ma potrzeby rozbudowywania u niego jeszcze większej motywacji do przychodzenia na następne spotkania. Jednak lider i członkowie grupy stopniowo namawiają nowicjuszy do coraz to mocniejszych i głębszych form zaangażowania. Podstawowym celem oddziaływania grupy jest więc wywołanie u jednostki względnie trwałych zmian wszystkich postaw wobec życia. Realizowany jest on za pomocą kilku metod podtrzymywania zaangażowania, takich jak:
- technika małych kroków,
 - ukryty system kar i nagród,
 - reinterpretacja rzeczywistości,
 - szantaż emocjonalny,
 - autocenzura myślenia,
 - techniki relaksacyjne i hipnotyczne.

Przyglądając się wyżej opisanym czynnikiem, możemy stwierdzić, że manipulacyjny wpływ grupy jest przyjmowany za podstawowy i konieczny warunek przynależności do sekt, lecz podatność osobista uznawana jest za czynnik sprzyjający zwerbowaniu.

6. Etapy werbowania do sekt

Używając terminu „werbunek”, mamy na myśli wszelkie działania członków sekt, których celem jest „zdobycie stałych adeptów”, to znaczy osób ściśle związanych z sektą lub korzystających z jej usług, a także działania skierowane na „zdobycie wiernych zwolenników”, czyli osób przychylnie nastawionych do sekty, udzielających jej poparcia. Werbunek to nic innego jak namawianie kogoś do wzięcia udziału w czymś, namawianie do przystąpienia do czegoś oraz staranie się o pozyskanie sobie zwolenników (Nowakowski, 2001, s. 13–23).

Proces werbowania do sekt możemy podzielić na kilka podstawowych etapów (Nowakowski, 1999, s. 22–24):

- Etap I „Uwodzenie” – polega na doprowadzaniu do tego, aby nowicjusz zachwycił się, a przynajmniej zainteresował sektą. Członkom organizacji chodzi o to, żeby pokazać się z jak najlepszej strony, uwydatniając swój atrakcyjny system wartości. Umiejętność ta polega na skutecznym „sprzedaniu” się w taki sposób, aby zwrócić na siebie uwagę. Zazwyczaj osoby werbujące mają opanowane to do perfekcji i zgrabnie odpowiadają na egzystencjonalne problemy ludzi, posługując się uproszczoną, łatwo przyswajalną wizją świata.
- Etap II „Zdobywanie kontroli nad umysłem” – te działania zmierzają do usunięcia starego systemu wartości adepta, po to żeby w jego miejsce wtłoczyć nowe treści

i stworzyć lepszą wizję rzeczywistości. Ma to na celu doprowadzić człowieka do momentu, w którym zwątpi w prawdziwość własnej wizji świata. Krytykuje się dotychczasowy styl życia i hierarchię wartości, żeby wywołać całkowitą dezorientację światopoglądową. Doprowadzenie jednostki do takiego stanu często łączy się z nawrotem do zachowań zależnych, zmierzających do odnalezienia opieki i oparcia. Wtedy sekta zapewnia, że jedynie słuszną drogą będzie przyjęcie jej nauczania i podporządkowanie się jej wskazówkom i regułom.

- Etap III „Formowanie nowej tożsamości” – w tym etapie sekta stara się stworzyć nowy model zachowań, sposób myślenia i odczuwania adepta. Celem tego działania jest zastąpienie dotychczasowego światopoglądu. Sukces będzie osiągnięty w momencie, kiedy jednostka całkowicie przyjmie nowy system wartości i przekonań oraz dokona się wyraźna metamorfoza – przejmie ona osobowość odpowiadającą ideałowi grupy i zmieni swój dotychczasowy styl życia, słownictwo, zainteresowania, przyjaciół na wartości zalecane przez grupę.

Po przeanalizowaniu wszystkich trzech etapów, należy jeszcze zwrócić uwagę na fakt, że niektórzy nigdy nie są całkowicie „nawróceni”. Wówczas tacy adepci pozostają na obrzeżach grupy i na pewno nie osiągną wysokiej pozycji w hierarchii. Jeśli cały proces zadziałał na kandydata tylko częściowo albo w ogóle był nieudany, może być to skutkiem niezdolności dopasowania się do oczekiwań grupy albo niezwykłą zdolnością opierania się presji lub równie mocnym zaangażowaniu się w inne obowiązki poza grupą.

7. Zagrożenia płynące z przynależności do sekt

Przynależność do sekt powoduje szereg negatywnych konsekwencji – począwszy od znaczących zmian w dotychczasowym życiu i zachowaniach, poprzez konsekwencje społeczne, na zmianach w psychice, fizyczności i sferze religijnej człowieka kończąc. Dlatego tak ważne jest uświadomienie sobie, jakie zagrożenia płyną z przynależności do tego typu organizacji dla każdego z wymienionych wyżej obszarów funkcjonowania (Gajewski, 2011, s. 75):

- zmiany w dotychczasowym życiu i zachowaniu – przez wpływ członków sekty człowiek bardzo szybko porzuca dotychczasowe zainteresowania, dawny styl życia i znacząco zmienia widzenie świata. Uwidocznia się to między innymi w bezkrytycznym podejściu do zaleceń grupy oraz gloryfikacji jej zachowań – taka osoba jest przekonana, że jej współbracia postępują najlepiej, jak to tylko możliwe, i to bez względu na konsekwencje. W tym czasie zwykle zmienia się słownictwo, wygląd zewnętrzny, wystrój otoczenia, a nawet zwyczaje związane z funkcjonowaniem osoby zwerbowanej – często ze względu na rytuały narzucane przez grupę. Bliscy takiej osoby powinni zwrócić szczególną uwagę na jej nagłe znikanie z domu (na przykład pod pretekstem uczestnictwa w różnych kursach czy szkoleniach), brak powrotu do domu na noc, prowadzenie ożywionej korespondencji (zwłaszcza, jeśli tego wcześniej nie robiła) oraz zapożyczanie się jej wśród rodziny i znajomych, a nawet kradzieże (w kolejnym etapie);
- konsekwencje społeczne – w tym obszarze mamy do czynienia z nawarstwianiem się problemów dotyczących funkcjonowania osoby w dotychczasowej grupie rówieśniczej czy społecznej (szkoła, rodzina, praca). Pojawiają się nieporozumienia, kłótnie, społeczna dezorientacja, zerwanie dotychczasowych przyjaźni (najczęściej zastępowane są one nowymi znajomościami) oraz unikanie kontaktu z osobami ze

„starego” otoczenia. Osoba zwerbowana do sekty najczęściej wydaje się jakby nieobecna, a jej poglądy polegają na postrzeganiu złożonej rzeczywistości w czarno-białych barwach;

- konsekwencje dla zdrowia psychicznego – w tym obszarze bardzo charakterystyczne jest występowanie huśtawki nastrojów – od euforycznej radości po depresję. Nierzadko pojawia się też ciągły niepokój, stany lękowe, a nawet zmiana osobowości. Osoba zwerbowana do sekty coraz chętniej odrzuca dotychczasowy światopogląd (o ile nie zgadza się ze zdaniem grupy), a wobec niezrozumienia otoczenia odosabnia się i ucieka przed rzeczywistością. Charakterystycznym symptomem jest również poczucie winy z racji prowadzonego wcześniej sposobu życia oraz fobia związana z możliwym odrzuceniem przez wspólnotę (zwykle połączona z rygorystycznym systemem kar i nagród w obrębie sekty);
- konsekwencje dla zdrowia fizycznego – przynależność do sekty nie jest również bez wpływu na zdrowie fizyczne osoby zwerbowanej. Zwykle objawia się to wyczerpaniem organizmu, niedożywieniem (wiele sekt zaleca życie łącie ascetyczne, oparte na konkretnej diecie lub wręcz głodówce). Zdarza się również, iż miejsca w sekcie szukają osoby przewlekle chore, które w wyniku kontaktu z nowym środowiskiem odrzucają lekarstwa. W dłuższym okresie może to prowadzić do bezsenności, przemęczenia, depresji, a nawet zgonu czy samobójstwa;
- konsekwencje w sferze religijności człowieka – osoba zwerbowana porzuca swój dotychczasowy światopogląd, bezkrytycznie przyjmując poglądy grupy, co wiąże się z odrzuceniem zasad dotychczas wyznawanej religii. Zwykle zmienia się cały jej system wartości, a życie duchowe kręci się wokół śpiewania nowych pieśni lub pozostawania w stanie medytacji. Często bliscy osoby zwerbowanej do sekty błędnie odczytują jej zacytowanie w Biblii jako oznakę religijności, gdy tymczasem mogą to być praktyki związane z zaleceniami sekty. Taka osoba nierzadko sama namawia swoich domowników na rozmowę na tematy religijne (co jest szczególnie podejrzane wówczas, gdy wcześniej nie była osobą zainteresowaną tym tematem), a w skrajnym wypadku krytykuje nawet poglądy swoich bliskich (co prowadzi do jeszcze większej alienacji) (Kosińska, Gajewski, 2000, s. 63–65).

Podsumowując omówione dotychczas konsekwencje wynikające z przynależności do sekty, można stwierdzić, że powstaje tragiczny świat straconych marzeń, planów, przyjaźni i miłości, świat utraconej nadziei na godne, dobre i twórcze życie człowieka. Sekty mieszają ludziom w głowach, zdają się oferować pomoc, a tej pomocy nie okazują. Światopogląd sekt, pełen subtelności intelektualnych i teologicznych, mimo rozmaitych obietnic i deklaracji po pewnym czasie wnikliwego poznania zamiarów poszczególnych grup okazuje się sztywny i surowy. W konsekwencji jawi się jako nieadekwatny, jeśli chodzi o zrozumienie potrzeb człowieka. Jednak głoszony przez sekty światopogląd nie jest jedyną ich przykrywką. Zdaje się, że w nowych ruchach religijnych możemy spotkać często coś zupełnie przeciwnego, czyli poszukiwanie wolności i twórczości, a także religijności. Często może to być jedynie sposób przymuszania jednostki do porzucenia wszystkich wartości i społecznych poglądów, a także kontaktów rodzinnych (Mountacir, 2001, s. 5–9). Wówczas ludzie zazwyczaj tracą całe swoje majątki, odrzucają świat, w którym do tej pory żyli, na rzecz sekty, a później zostają samotni, bezradni, porzuceni i wtedy już nie mają się do kogo zwrócić o pomoc, gdyż uprzednio zerwali wszystkie wcześniejsze kontakty. Często opisany stan rzeczy doprowadza takich ludzi do samobójstw. Czyli ogólnie rzecz ujmując, można powiedzieć, że sekty chcą zdobyć całego człowieka, zawładnąć jego sferą psychofizyczną.

8. Ochrona przed wpływem sekty na młodych ludzi

Kiedy za sprawą wyżej wymienionych przesłanek mamy pewność, że bliska nam osoba uwikłana jest w działania sekty, należy podjąć zdecydowane działania. Niemniej istotnym czynnikiem chroniącym szczególnie młode osoby przed wpływem sekt jest odpowiednia profilaktyka.

Socjologowie, psychologowie, terapeuci, konsultanci oraz rodziny poszkodowane przez sekty zgodnie przyznają, że łatwiej jest zapobiegać wstępowaniu ludzi do sekt aniżeli wyciągać ich z grup. Ogólnie rzecz ujmując, prawdopodobnie najlepszą ochroną dla takich ludzi są ich mocne więzi z rodziną, społeczeństwem i kulturą (Abgrall, 2005, s. 240–242). Przygotowując się do zapobiegania wstępowania do sekt, celami oddziaływań profilaktycznych powinno być również wyposażenie młodzieży w wiedzę i umiejętności z zakresu rozpoznawania i przeciwdziałania technikom manipulacji wykorzystywanym przez sekty oraz kształtowanie takich cech osobowości i postaw, które w sposób naturalny podwyższą odporność młodego człowieka na wszelkie manipulacje ze strony sekt. Między innymi powinno się kształtować takie umiejętności, jak radzenie sobie ze stresem, budowanie pozytywnego i realnego obrazu samego siebie, wyrażanie własnych uczuć oraz asertywność.

Jednakże kiedy już dojdzie do kontaktów młodego człowieka z sektą, to rodzice są pierwszą i najlepszą „linią obrony”. Przede wszystkim powinni oni niezwłocznie skontaktować się z centrum informacji o sektach celem uzyskania wiedzy, jak postępować w tej sytuacji. Powinni również utrzymywać więź z dzieckiem, podtrzymywać inicjatywę rozmowy i starać się spędzać jak najwięcej czasu wspólnie. Dobrym pretekstem do tego może być wyjazd wakacyjny czy rodzinne okazje (urodziny, imieniny). Dzięki podtrzymywaniu kontaktu możliwe będzie uzyskanie jak największej ilości informacji o grupie, do której przynależy młody człowiek – mogą być one zdobywane poprzez słuchanie, jak i co dziecko mówi na temat grupy, jakiego słownictwa używa. Ważne może być każde słowo, dlatego powinno się notować wszystkie charakterystyczne słowa i zwroty, które mogą brzmieć jak slogany. W następnej kolejności bardzo ważna jest obserwacja dziecka: jak się ubiera, jakie nosi wisiorki i ozdoby, jak się zmieniło jego zachowanie, jakiej słucha muzyki, jakie przedmioty znajdują się w jego pokoju. Rodzice powinni ponadto zająć zdecydowane stanowisko wobec sekt (unikając jednak krzyczenia, zakazywania, proszenia i ulegania jakimkolwiek nadmiernym emocjom) oraz nie pozwolić, by sekta cokolwiek na nich wymuszała (dawanie dziecku będącemu pod presją grupy pieniędzy, kosztowności, dokumentów) (Kosińska, Gajewski, 2000, s. 90–93).

9. Podsumowanie

Nie ulega wątpliwości, że problem sekt jest dzisiaj bardzo poważnym zagrożeniem. Z powyższych rozważań jasno wynika, że sposób funkcjonowania tych zbiorowości jest oparty o techniki psychologiczne bazujące na manipulacji, a osoby werbowane to najczęściej jednostki będące na zakręcie życiowym, rozbite psychicznie lub posiadające bardzo dużą potrzebę przynależności do jakiejś grupy. W szczególnej grupie ryzyka są ludzie młodzi, zagubieni, buntujący się, szukający swojego sposobu na życie. Jednakże opisane w treści artykułu rodzaje sekt i sposoby ich działania dobitnie dowodzą, że problem ten może dotyczyć każdego z nas – bez względu na wiek, płeć, wyznanie czy poglądy. Mechanizmy działania sekt są dziś tak bardzo rozbudowane, że manipulacja drugim człowiekiem odbywa się w sposób zastraszająco szybki i skuteczny. Werbonicy doskonale orientują się we wszystkich problemach i potrzebach współczesnego człowieka. Oferują takim ludziom nowy, piękny świat, w którym wszyscy są dobrzy dla siebie, kochają się i wzajemnie się wspierają. Ten świat zazwyczaj jest zaprzeczeniem dotychczasowego. Wystarczy, że jednostka zgodzi się porzucić i odejść od złych i zgorzkniałych członków rodziny (izolacja – bardzo niebezpieczna na tym etapie), a mistrz pokaże jej, jak ma godnie i właściwie żyć. Dlatego tak ważna jest wiedza na temat sekt, mechanizmów ich funkcjonowania oraz podstawowych zagadnień związanych z pomocą drugiemu człowiekowi w takiej sytuacji.

Artykuł ten potwierdza zatem hipotezę postawioną we wstępie, iż sekty są obecnie jednym z największych zagrożeń dla współczesnego człowieka.

Bibliografia

- Abgrall, J.M. (2005). *Sekty. Manipulacja psychologiczna*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Gajewski, M. (2011). Zaufanie jest możliwe. O terapii lęku i samotności osób z „syndromem sekty”. *Horyzonty Wychowania, 19*.
- Hassan, S. (2010). *Jak uwolnić się od manipulacji psychicznej w sekcie*. Łódź: Ravi.
- Kosińska, E., Gajewski, M. (2000). *Sekty – religijny supermarket*. Kraków: Rubikon.
- Królak, P. (2006). *Sekty – co warto wiedzieć*. Gliwice: Internetowe Złote Myśli.
- Kuncewicz, D., Opolska, T., Wasiak, M. (2000). *Sekty. Przedmiot fascynacji i zagrożenia*. Warszawa: Centrum Medyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej.
- McDowell, J., Stewart, D. (1994). *Oszukani*. Lublin: Pojednanie.
- Mountacir, H.E. (2001). *Dzieci w sektach*. Kraków: WAM.
- Nowakowski, P.T. (1999). *Sekty. Co każdy powinien wiedzieć*. Tychy: Maternus Media.
- Nowakowski, P.T. (2001). *Sekty. Oblicza werbunku*. Tychy: Maternus Media, Tychy 2001.
- Pietrzyk, T. (1991). *Świadkowie Jehowy – kim są?* Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej.
- Raport o niektórych zjawiskach związanych z działalnością sekt w Polsce*. (2000). Warszawa: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji – Międzyresortowy Zespół do spraw Nowych Ruchów Religijnych.